

Tillpassning och montering av basbjälke

Text och teckningar: Arne Madsen, Danmark
 Översättning: Conny Karlsson
 Korrektur: Kurt Jacobsen

Teckningarna är inte måttriktiga men de angivna måtten är riktiga. Basbjälkens dimension, form och placering är de som brukas vid "The Nowark School" i England och är hämtade från boken "The art of violin making". Anvisning för utformning och montering av basbjälken har lämnats av Per Knutsson (Professionell fiolbyggare i Danmark).

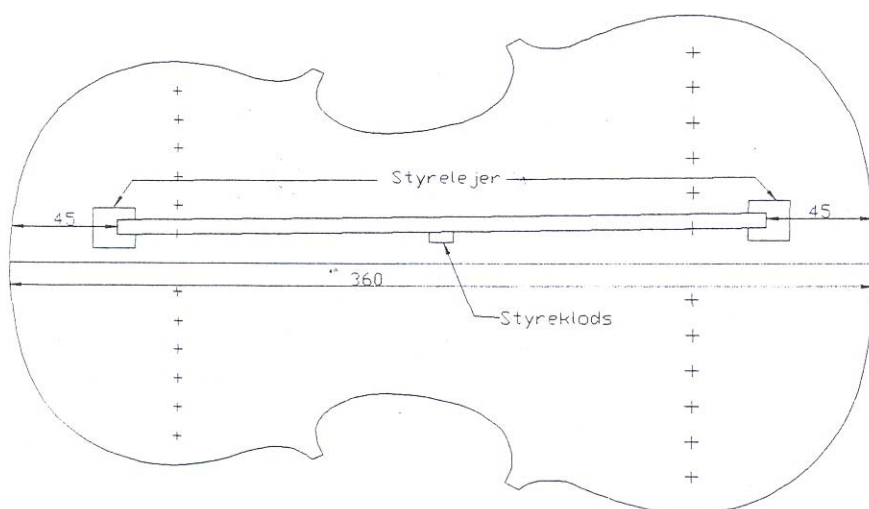
Vid tillverkning av basbjälken skall man bemärka att The Nowark School rekommenderar att inlimning av bjälken sker utan förspänning eller med högst 0,5 mm förspänning. Vidare anges att om lockets välvning är relativt låg eller träet har breda årsringar bör basbjälkens tjocklek vara 6 mm. I motsatt fall kan tjockleken vara 5,5 mm. Bemärk också att basbjälken är lika tjock i båda ändar och att den placeras med överdel och underdel på samma avstånd från lockets över- och underkant.

Basbjälken tillverkas av fiberrakt, klucket, tätådrigt granvirke och med lodrätt stående årsringar. Till en 4/4 fiol hyvlas den ned till en tjocklek av 6 mm och med en utgångshöjd på c:a 20 mm. Längden kapas till 6/8 av kroppslängden vilket i praktiken innebär 270 mm.

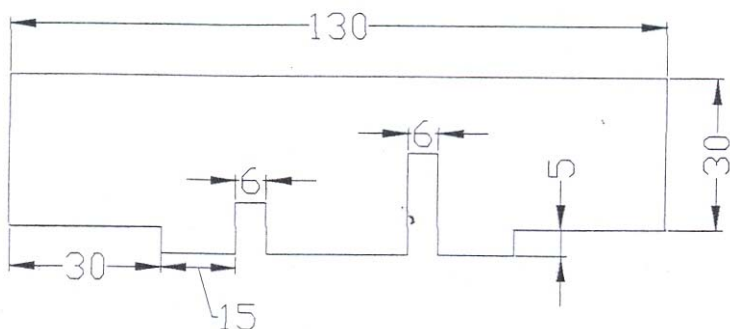
Bjälkens placering på locket finner man genom att dela lockets bredaste del vid överrespektive underbåge i 14 delar och placera bjälkens innersida 1/14 del från lockets mittlinje. Två saker skall iakttagas vid tillpassning och isättning av basbjälken:

1. Bjälken skall tillpassas med stor noggrannhet till locket.
2. Bjälken får inte kantra mot någon av sidorna utan stå vinkelrätt mot lockplanet mot sargen.

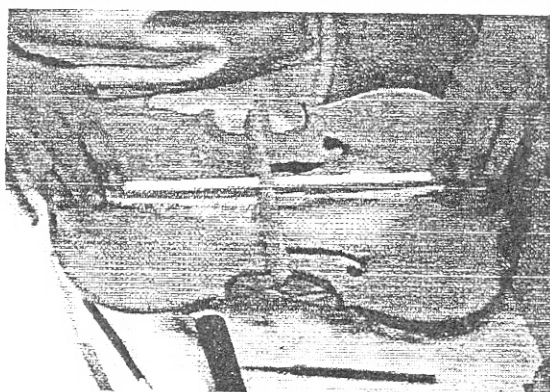
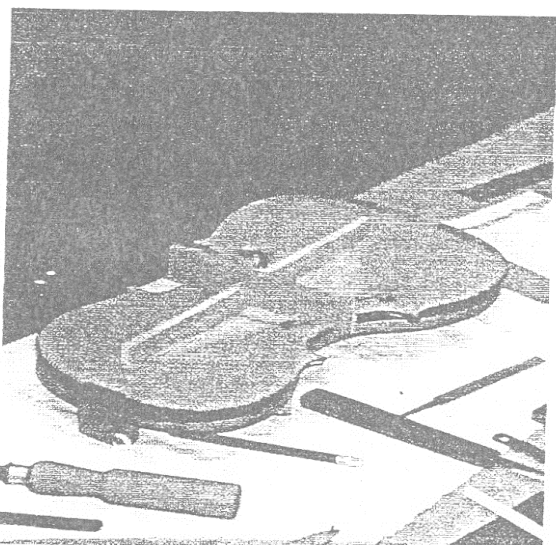
Detta uppnås genom att placera en styrklots vid bjälkens insida (ungefär i mitten), samt i vardera änden av bjälken små stycken av sargträ som förses med styvspår. Styvspåren skall vara så snäva att bjälken låses i sidled men så långa att bjälken kan röras ~1-1,5 mm i längdled. Vidare tillverkas en krycka som vilar på lockkanten och håller basbjälken vinkelrätt mot lockets plan.

Styrklotsarna avlägsnas med ett stämjärn när basbjälken är ilimmad

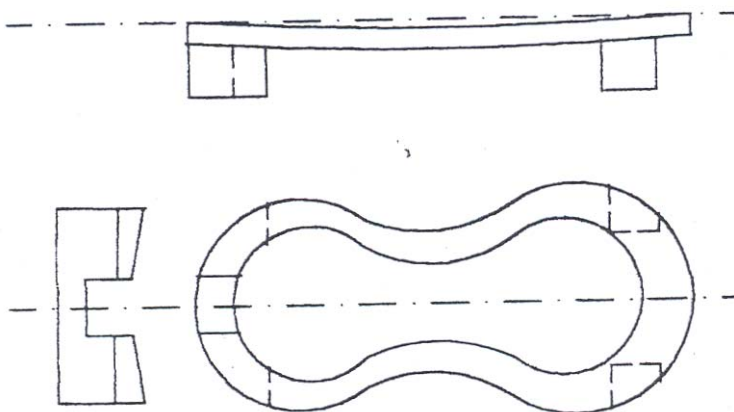
Kryckan tillverkas av en 1 x 3,5 x 13 cm trälist. Utskärningarna skall naturligtvis vara vinkelrätt och så snäva att kryckan sitter fast på basbjälken under tillpassningsarbetet. Detta för att man inte skall behöva ta den av och på under arbetet med basbjälken. Är basbjälken endast 5,5 mm tjock anpassas utskärningarna därefter.

Nu kritas limytan på locket och genom att gnugga basbjälken de 1,5 mm i längdriktningen, som styrklotsarna medger, uppstår kritmärken på de ytor på basbjälken som skall bearbetas.

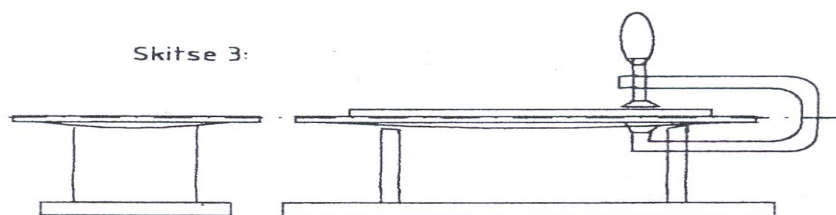
Man får vara beredd på att processen måste upprepas många gånger innan anliggningen mot locket blir perfekt. Det kan vara en fördel om lockytan innan tillpassningen börjar bestrykes med ett tunt lager lim, vilket underlättar borttagning av kritrester innan slutlig limning av basbjälken sker. Innan limningen är det lämpligt att prova bjälken på plats fastspänd med tvingar som en slutlig kontroll av att passningen är god. Limytorna på lock och bjälke förvärmes om möjligt med en varmluftpistol. Tänk på att skydda lockets utsida mot tryckmärken från tvingarna. Limma med varmlim och stryk bort utpressat lim med en fuktig pensel eller trasa.

För att på ett rationellt och ändamålsenligt sätt kunna arbeta med monteringen av basbjälken är det nästan en fördel att göra en "bädd" att lägga locket på under arbetet. En sådan bädd är även bra vid andra typer av arbete med instrumentet.

Tillverka bädden av en 16 mm spånskiva som formas som en åtta och fasa innerdelen till god passning mot lockets kontur. Anliggningsytan kläs med filt. Undertill placeras klossar som bädden står på. Den i halsänden görs lika bred som bädden och förses med ett uttag för fiolhalsen.

Men när basbjälken skall limmas kan det vara en fördel att använda en annan typ av bädd som närmast liknar en upp och nedvänd pall. Bäddens ben anpassas till lockets välvning och ändytorna beklädes med filt.

Till sist ett lite tips om ett strykmått vid överföring av lockets form till basbjälke. Tag en bred glasspinne och runda ene änden, borra et hål för ett blyertsstift så att stiftet når upp till basbjälken i oformat skick

